

AKADEMİK BÜLTEN

Cilt:8 No:1 Yıl: 2010

"AKADEMİK BÜLTEN"

Gazi Üniversitesi Öğretim Üyeleri Derneği Yayın Organıdır

AKADEMİK BÜLTEN

Cilt:8 No:1 Yıl: 2010

İÇİNDEKİLER

Sayfa No

Editörün Notu

01

Güncel Konulara İlişkin Akademik Yazılar

Çağdaş Türk Sanatında Gazi Eğitimin Yeri ve Bir Gazili Mustafa Ayaz..... 02-05

Tekel'in Özelleştirilmesi Süreci ve Ekonomik Sonuçları..... 06-08

Gazi Üniversitesinde Mesleki ve Teknik Eğitim Fakültelerinin
Dönüştürülmesinde Yapılan Hatalar..... 09-12

Üniversite, Turuncu Devrim ve Godot'u Beklerken..... 13-15

ÇAĞDAŞ TÜRK SANATINDA GAZİ EĞİTİMİN YERİ VE BİR GAZİLİ MUSTAFA AYAZ

Yrd.Doç.Dr. Cengiz SAVAŞ

Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Öğretim Üyesi

Elbette geçmişimizle övünmek, hele "anlı-şanlı" ise hoş bir şeydir. Gazi Eğitim ile övünmek her Gazilinin en doğal hakkıdır. Bunda kuşku yok. Ama sadece oraya takılıp kalırsak olup-biteni ve gerçek durumu kavramakta ve irdelemekte zorlanırsak. Bu günün ve geleceğin oluşmasının ya da yapılanmasının yolu, geçmişini iyi irdeleyip, doğru analiz etmekten geçeceğini düşünüyorum. Geçmiş olmayan hiç bir şey yeni sayılmaz. Yani Berthold Brecht'in dediği gibi "bugün dünle beslenerek yarına varır". Ya da Mevlana'nın söylediği gibi "dün dünle kaldı cancağım, artık yeni şeyler söylemek lazım".

Her ne kadar günümüzde sanat ve sanat eğitimi ülkemizde hak ettiği ilgiyi görmese de, tarih boyunca insanoğlunu barbarlıktan kurtarıp uygarlaşmasında en büyük katkıyı sağladığı bir gerçektir. Ülkemizde de genç Cumhuriyetin bu görevi Gazi Eğitime verdiğini biliyoruz. Bu ülkeyi kurtarıp, cumhuriyeti kuranlar, ülkeyi kul ve ümmet toplumundan cumhuriyetin "fikri hür, vicdanı hür" bireylerini yetiştirme gereğine inanıyorlardı. Bu gereğe de devrimleri yaşama geçirmek ve sağlam temeller üzerine oturabilmesi için kültür, sanat ve bilim yolu ile ulaşabileceklerini biliyorlardı. Bu amaçla, Anadolu bozkırında, bozkırın tam ortasında Ankara'da Gazi Eğitim Enstitüsü kuruldu. Gazi Eğitim bir aydınlanma ve cumhuriyet kurumudur. Bu işlevini de; ülke eğitim sistemine ve Türk sanatına seçkin eğitimciler ve sanatçılar katarak, kanımca bu işlevini gereğince yerine getirmiştir. Bu nedenle kurumda yetişmiş birisi olmaktan ben de övünç duymaktayım.

Ben o hep özlemle anılan Gazi Eğitimin o sözü edilen dönemlerinde öğrencisi olma şansına erişemedim. Daha doğrusu yatılı okumadım. Çünkü o en verimli dönemlerinin yatılı olduğu dönemler olduğunu biliyoruz. Benim Gazi'ye öğrenci olarak geldiğimde yatılı öğrenci olma şansım yoktu. Çünkü kalkmıştı. Sanırım yatılı okumamış olmama karşın o sözü edilen dönemleri, Gazi Eğitimde yatılı olmuş birisi kadar olmasa da yine de bildiğimi sanıyorum. O dönemde burada öğrenci olmuş yakınlarımdan ve birçok hocalarımdan dinlediklerim genel anlamda bir fikir veriyordu. Gazi Eğitim, varsıl olmayan Anadolu çocuklarının sığınabileceği tek ve görkemli bir limandı.

Peki neydi o sözü edilen görkemliliğin ölçütleri:

1-Yatılı olması

2-Öğrenci kapasitesi

3-Hoca tipi

4-Programlar

Öğrenci sayısının azlığı (aslında az değil olması gereken sayı) elbette öğrenci başına düşen mekânsal alanı daha geniş kılıyordu. En önemlisi hiç kapanmayan çalışma alanları, atölyeler. İsteyenin istediği kadar çalışabileceği bir zaman dilimi. Haftalık ders saatlerinin yeterince olmasına karşın, öğrencinin yarım kalan işini bırakıp gidip tekrar çalışmak için geri geldiğinde yerli yerinde duran onu bekleyen tezgâhı.

Hoca tipine gelince, Gazi Eğitim birçok değerli hocanın görev yaptığı bir kurum. İlk akla geliverenler, Malik AKSEL, Refik EPİKMAN, Şinasi BARUTÇU, Adnan TURANÎ, Turan EROL, Hamza İNANÇ, Kayıhan KESKİNOK, Hidayet TELLİ. Daha sonra benimde öğrencisi olma onuruna eriştiğim değerli hocalarımdan ilk akla gelenlerden Mustafa AYAZ, Zafer GENÇAYDIN, Remzi SAVAŞ, Veysel GÜNAY, Bekir Sami ÇİMEN, Halil AKDENİZ, Zahit BÜYÜKİŞLEYEN. Adlarını burada saymadığım başka değerli hocalarım.

Peki, kimdir Malik AKSEL, Refik EPİKMAN, Turan EROL, Adnan TURANÎ ve diğerleri. Hemen yanıtlayayım. Tereddütsüz ya da tek ve şüphesiz Türk Sanatının ve Sanat Eğitiminin köşe taşları, ana kirşleridir. Sözünu ettiğim hocalar, Türk Sanatına ve Türk Sanat Eğitimine büyük hizmetler vermişlerdir. Sayısız öğrenciler yetiştirmişlerdir. En önemlisi ya da altı çizilmesi gereken şey, bu hocaların, günümüzde öğrencilerin çalışmalarını “güzel olmuş - kötü olmuş” gibi sığ yaklaşımların aksine, güzelse neden güzel eksikse de neden eksik olduğunu öğrencilerine açıklayabilen, sürekli üreten yazan çizen ülkenin düşün ve sanat yaşamına yön veren hocalar olmasıdır. Yani sanatçı hoca kimlikleri olan hocalardır.

Gazinin Beden Eğitim bölümü öğrencisi olmuş olan eski Bakanlardan Fikret ÜNLÜ, Beden eğitimi bölümünün değerli hocalarından rahmetli hocamız Hidayet TELLİ hanımın eşi İhsan TELLİ öldüğü zaman Cumhuriyet gazetesindeki yazısının sonunda şöyle diyordu; “Türkiye’deki beden eğitimi öğretmenlerinin yüzde doksanı İhsan TELLİ’nin öğrencisidir ya da onun öğrencilerinin öğrencisidir”.

Bize gelince ben de şu saptamayı rahatlıkla yapabilirim sanırım. Ülkemiz sanatçıların ve sanat eğitimcilerinin büyük çoğunluğu Turan EROL, Adnan TURANÎ’nin öğrencisidir ya da onların öğrencilerinin öğrencileridir.

Ben bir köylü çocuğuyum. Geçimini çiftçilik ve hayvancılıkla sağlayan bir aileden geliyorum. Yani, toprağı, tohumu, çiçeğı kısaca börtü-böceğı kurdu kuzuyu iyi bilirim. Planınızı iyi yapar, tarlanızı ekime iyi hazırlar iyi tohum kullanır ve kendinizi, nasıl olsa tanrı rahmet verir kaderciliğine, bırakmaz sularsanız toprağı, daha tohum patlamadan tarlanızda ürününüzü görür gibi olursunuz. Ama genetiğı değiştirilmiş Amerikan menşeli kısır tohumlara onca paralar verip, tarlanıza ekerseniz tıpkı eğitim sistemimizdeki gibi, karnı çukur yeşilli allı yarma domateslerin yerine tadı tuzu olmayan, ne yediğimizi bilmediğimizi hele yeni doğmuş çocukların bu gidişle o güzelim tatları hiç de bilemeyeceğı kayış gibi domatesler elde edersiniz. Çengelköy salatalığının yerine buzdolabınızda büyüyen salatalıklarınız olur. Ve bu zamana kadar hep salkım saçak gördüğümüz Sultani üzümümüzün artık sepet kadar büyük ve adının artık Sultani değil, Thomson olduğunu öğreniverirsiniz.

Elbette her şey gibi eğitim sistemleri de değişecektir. Burada değişimin niteliğı önem kazanmaktadır. Gazinin önceki programları çağın gereksinimi olarak ve yeri geldiğine belirli ölçülerde değişebilir. Ama bu geleneksel yapıyı bozmadan akıllıca eklenmelidir. Şu andaki uygulanan program bildiğim kadarı ile ülke borç hanesine 159.000 ABD doları eklemiş Dünya Bankası Kredisi ile Arizona patentli, tabiri caizse tam anlamıyla sipariş edilmiş bir ithal programdır. Bünyeye uygun değildir, hormonludur ve genetiğı değiştirilmiştir. Taşın sert olduğunu anlamamız için başımızı vurmamız gerekmiyor. Şimdi biliyorum bazıları diyecekler ki yine gizemli, muğlâk bir tavır ile (sanki bilinmeyen bir şeymiş gibi) ”program işi önemli bir şeydir ve özel uzmanlık ister. Herkes bilmez. “Tamam kabul, ama ben de derim ki, hiçbir teoride yoktur ki yaşamda yerini bulmazsa ve uygulanabilirliğı olmazsa yaşayabilsin. Ayrıca bunu söyleyen kişi yani ben tezgâhın başından geliyorum, yani atölyeden. Eskiye de, eskinin

eksikliğini de, yeniyi de yeninin eksikliğini de bilenlerden olduğumu düşünüyorum. Eğer sanat ve sanat eğitime gereğince samimi olarak inanırsanız, çözümlerini de ortak akılla bulabilirsiniz. Bu program üretmeyen ya da ürettiğinin mutluluğunu yaşayamayan, düşünmeyen, sorgulamayan, düşünmekten yalıtılmış, bildiğini sanan ama pek fazla da bir şey bilmeyen, güvensiz ve tedirgin bir öğrenci ya da öğretmen tipi ortaya çıkarıyor. Başta ithal edilmiş ve ısmarlama bir program dediğim için aklıma soğuk savaş dönemlerinde Amerikan halkına yapılan bence korkunç bir önerme geliyor. Kim yapıyor öneriyi; Taylor. Ne diyor Taylor: "Ey Amerikan halkı siz hiçbir şeyi düşünmeyin. Ne Vietnam'ı düşünün, ne de deniz aşırı başka coğrafyalarda olup biteni. Ne petrolü düşünün ne de ekonomiyi". Hatta günümüze uyarlıysak, Irak'ı da, orada ölen binlerce masum insanı da. Tüm bunlar için sizin yerinize düşünen insanlar var. Bırakın tüm bu olup-bitenleri onlar düşünsün. Üstelik onlar bu işleri için para alıyorlar. Siz sadece tüketin. Neticede; içinde bulunduğumuz eğitim programları da gençlerimize Taylorizmden farklı bir şey önermiyor.

Peki, bizler kaynaklık eden ve eğitim fakültelerine öğrenci göndermesi gereken ya da gönderen orta öğretim kurumlarında durum nedir? Haftada 1 saatlik ders. Bu dersler ise tıpkı müzik dersi gibi seçmeli. Eğer eğitim sistemine yön veren insanlar bilimden, sanattan ve sanat eğitiminden uzaksa üstelik bu derslerin gerekliliğine, bilime ve sanata ve sanat eğitime yeterince inanmıyorsa başka "hinlikler" de düşünüyorlar. Örneğin, aynı seçmeli ders havuzuna başka dersler de ekliyorlar. Sadece resim, müzik ve beden eğitimi değil. Ya ne? Bilgisayar başka İngilizce. Kendinizi velilerin ve ülke insanının genel çoğunluğunun yerine koyarsanız kanımca sonucu da kavrayabilirsiniz. Bir müzik öğretmeni arkadaşım, "kendimi öğrencilerin karşısında malını pazarlamaya çalışan bir satıcı gibi hissediyor ve bu durumdan utanıyorum" diyor.

Bu gün gelinen noktada ülkemizde diğer eğitim kurumlarının, hatta ülkenin içinde bulunduğu sorunlar da bir anlamda sonuçta Gazi'nin de sorunudur.

Gazi Eğitiminde okumuş ve şu anda çalışan biri olarak tavrı sözcüğünü çok önemsiyorum. Çünkü doğru tavrın doğru sonuçlara ulaşma olasılığı arttıracağını düşünüyorum. Bizden önce ve bizim öğrencilik dönemimizde hiç kimse bizlere siz öğretmen olmayacaksınız demedi. Ama bunun yanında sanatçıda olmayacaksınız demedi. Son dönemlerde "sizler sanatçı değil, öğretmen olacaksınız. Eğer sanatçı olmak istiyorsanız güzel sanatlar fakültelerine gidin" önermelerini sıklıkla duymağa başladığımızı belirtmem gerekiyor. Sanki güzel sanatlar fakültelerine gidilince sanatçı olunuyormuş gibi. Gazi Eğitim de amacımız, gene de öğretmen yetiştirmek. Ama kendisi de sanat yapmak isteyen ya da yapabilen, uygulayabilen bir öğretmen modelini amaçlamalıyız.

Bugün eski denilen o yaklaşımlardan dolayıdır ki, birçok güzel sanatlar fakültelerinin ve sanat eğitimi kurumlarının öğretim üyesi kadrosunun kaynağı ezici çoğunlukla yine Gazidir, Gazi Eğitim'dir. Bundan sonra böyle olur mu doğrusu bilmiyorum.

Yeni fakülteler ve üniversiteler açmak hemen sonuç almak anlamına gelmiyor. Onun için bir gelenek oluşturmağa gereksinim vardır. Gazi Eğitimin ta Malik Akse'lerden, Refik Epikman'lardan, Hidayet Telli'lerden beri oluşmuş bir geleneği vardır. Ve kurumumuz bu gün o geleneğin rüzgârı ile gidebildiğince bir yerler gitmektedir. Sözü ettiğim rüzgâr durur mu? Eğer durursa ne gibi önlemler alınmalıdır? Gerçekten üzerinde düşünmek gerekir. Düne kadar kendilerini anlı-şanlı fakülteler ya da kurumlar olarak ilan eden ve adlandıranlar bile henüz sözü edilen o geleneği oluşturamadıkları içindir ki, yüksek lisans ve mastır öğrencilerinin yarısından fazlasını yine de Gazili öğrencilerle karşıladıklarını biliyoruz.

Gençlere güvenmek zorundayız. Öğrencilerime hep derim. Taşı sıksan suyunu çıkarmanın bir yaşı varsa işte tam o sizin yaşınız diye. Elbette enerjilerinin getirdiği bocalamalar olacaktır. Bizlere düşen görev o enerjilerini doğru ve sağlıklı kullanmalarını sağlamak olmalıdır. Onlara yeri geldiğinde yetişkin, yeri geldiğinde de onlar anlamaz bilmez çocuk yaklaşımlarından vazgeçmeliyiz. Birçok öğretim üyesi arkadaşım ile teoride hem fikir olduğumuz ama nedense uygulamada bir türlü buluşamadığımız öğrencilerin atölye seçimi konusuna gelince; her yıl bölümümüzde yani resim bölümünde, belli sayıda öğrenci değişik atölyelere gönderilmekte ve gönderilirken de hiç fikri sorulmamaktadır. Oysa öğrenci daha önceden çalışmak istediği atölyeyi ve hocayı kafasında belirlemiş olabilir. Bu kötü bir şey değil, tersine daha verimi arttıracak bir durumdur. Geothe'nin bir sözünü anımsıyorum "insan sevdiğinden bir şeyler öğrenir". Bu tür yaklaşımları olan öğrencilerden iyi sonuçlar alırız. Ben kendimden biliyorum ve anımsıyorum, Gazi ye geldiğimde önceden belirlediğim ve öğrencisi olmak istediğim bir hocam vardı. Ama beni başka bir atölye de başka bir hocayla çalışacağımı öğrendim. Bölüm başkanımız değerli hocam, Hüseyin Bilgin'di. Olanca ısrarına karşın "olmaz değiştiremem" dedi. O anda nasıl dedim, nasıl yaptım inanmıyorum; okulu bırakırım hocam dedim. Sinirli bir şekilde beni odasından çıkardı. Ben üzgün bir şekilde merdivenlerden yukarı çıkarken oda yanında bir başka hoca ile öğleyin sanırım öğle yemeğine gidiyordu. Yanından geçerken "sen dedi! yan gözle bana bakıp parmağı ile işaret ederek" sen istediğin atölyeye gideceksin" dedi. Yıllar sonra her karşılaşmamızda benim yüzüm kızarır, Hüseyin hocamsa hep güler bu duruma. İlk defa karşısında bir atölye için okulu bırakırım diyen genç bir adam. Bilirim ki, bu tavrımdan dolayı hocam beni hep sevdi. Onun içindir ki, atölyeye gelen tüm öğrencilerime derim, bu atölyeye kendi isteğinizle gelmediğinizi biliyorum. Eğer daha önceden karar verdiğiniz ya da gitmek istediğiniz bir atölye varsa ben sizi o atölyeye ve hocasına ellerimle teslim ederim diye uyarma gereğini duyarım.

Biliyorum hep eksikliklerden olumsuzluklardan bahsettim. Kişisel olarak ereğim, Gazi Eğitim geleneğini daha da güçlendirmek adına bir tuğla koyabilmektir. Bilirim ki, her insan kendinde olmayanın peşine düşer. Burada belki tam yeri olduğunu düşündüğüm o bilinen fıkra gelir aklıma "Baba erenler bir gün camiye gider. Namazın sonunda Allah'ım bana bir şişe rakı parası ver de gelip beş vakit seni rahatsız etmeyeyim der. Bu duayı yanında oturan softa duyar. "Bre zındık bu ne biçim dua Allahın evinde". Başka şeyler istesene der. Baba erenler, "mirim bizde olmayan budur" diye yanıtlar.

Sonuç olarak başlığına dönecek olursak, yani Gazi Eğitimin Çağdaş Türk Sanatındaki yerine, eğer Türk Sanat ortamında boy gösteren sanatçıları iyice incelerseniz, altında Gazi'yi ya da Gazi Eğitimi bulursunuz. Son olarak sizlere bir hocamdan, bir sanatçıdan söz etmek istiyorum. Saygı ile söz etmek istiyorum. Hiç durmaksızın arılar gibi atölyenin bir köşesinde çalışan, Sanatçılık ve hocalık deneyimlerinden daha öğreneceğimiz çok şey olan, resimden ya da sanattan kazandıklarını, (yalılar, saraylar alabileceken almayıp) Türk Sanatına ve aynı zamanda Türk Halkına görkemli, Ankara'da, koskoca devletin yapamadığı koskocaman bir müze yaparak armağan eden, son olarak yad etmek istediğim Gazi Eğitimi değerli hocamız Mustafa AYAZ'dır.

Not: Bu makale; 3 Kasım 2009 tarihli Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Güzel Sanatlar Eğitimi Resim-iş ABD tarafından Gazi Konser Salonunda "Çağdaş Türk Sanatında Gazi Eğitiminin Yeri" konulu panelde yapılan konuşmadan oluşturulmuştur.

Değerli Gazi'li Öğretim Üyeleri,

Ülke ve Gazi Üniversitesi gündeminin üzerimizdeki baskısı, tekrar basılı olarak yayımlamayı düşündüğümüz "Akademik Bülten" de konu önceliğini nasıl belirleyeceğimiz hususunda bizi bir hayli yordu.

Bültenin bu sayısında ilk olarak yer alan yazımız "Çağdaş Türk Sanatında Gazi Eğitimin Yeri ve Bir Gazili Mustafa AYAZ" başlığını taşımaktadır. Yazı, Gazi Eğitim Enstitüsünün Türk sanat ve eğitim hayatındaki yeri ve önemine değinirken, eğitim sistemimizdeki yozlaşmanın sakıncalarına dikkati çekmektedir. Yazının, Derneğimiz yönünden bir önemi de Gazi Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü Öğretim Üyesi değerli hocamız Yrd. Doç. Dr. Cengiz SAVAŞ'ın, tekrar yayın hayatına başlanılan ve 2009 yılının son ayında derneğimiz web sitesinde e-bülten olarak yer alan "Akademik Bülteni" takip etmesi ve bültene katkı koyması amacıyla yazıyı kendiliğinden kaleme alıp göndermiş olmasıdır.

Bültenin ikinci yazısı; son aylarda Türkiye gündeminde önemli yer tutan TEKEL İşçilerine ve özelleştirme sürecinin analizine ilişkindir. "Tekel'in Özelleştirme Süreci ve Ekonomik Sonuçları" başlığını taşıyan bu yazıyı, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğretim Üyesi Yrd. Doç. Dr. Sevim AKDEMİR bültene katkı sunmak amacıyla hazırlamıştır.

Bültenimizin üçüncü yazısı "Gazi Üniversitesinde Mesleki ve Teknik Eğitim Fakültelerinin Dönüştürülmesinde Yapılan Hatalar" başlığını taşımaktadır. Bu yazı, Gazi Üniversitesi özelinde, Türkiye'deki mesleki ve teknik eğitim algısına kısa bir bakış atmakta ve yeniden yapılanmada ortaya çıkan yanlışlara dikkat çekmektedir.

Dördüncü yazı ise üniversitelerde rektörlük Seçim Sistemi ve Atanma Sürecini ve üniversitelerin yığılan sorunlarına sessiz kalmalarını irdeleyen "Üniversite, Turuncu Devrim ve Godot'u Beklerken" başlığını taşımaktadır.

Akademik Bültenin bundan sonraki sayısı ise tümüyle Üniversitemizde yaşanan sorunlara ve hakkaniyet ilkesine riayet ve adil ve ilkeli bir yönetim anlayışının nasıl olması gerektiğine dair görüşlere ilişkin yazılara ayrılacaktır. Üniversitemize ilişkin beklentilerin, önerilerin ve yaşanan akademik, idari veya sosyal sorunların dile getirildiği yazıları ile tüm öğretim üyelerimizin katkılarını beklemekteyiz. Söylenecek sözü olan öğretim üyelerimiz için meşru zeminde güçlü bir ortam yaratıyoruz. Böylece önümüzdeki bültenin 'aydınlık, çağdaş, bilimsel temelli ve üretken üniversite' ülkümüze hizmet edeceğini düşünmekteyiz. Ayrıca, birçok aksaklığın gözden kaçabileceği yoğun gündemi içinde, Üniversite Yönetiminin de bu yazılardan yararlanacağı kanaatindeyiz.

Akademik bültenin, tüm Gazililere yararlı olmasını diliyoruz.

Saygı ve sevgilerimizle.

EDİTÖR

Prof. Dr. Tülin OYGÜR

ÜNİVERSİTE, TURUNCU DEVRİM VE GODOT'U BEKLERKEN

Prof. Dr. Nurettin ABACIOĞLU
Gazi Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Öğretim Üyesi

Türkiye Üniversiteleri, Türkiye’de sürdürülmekte olan “Turuncu Devrim” sürecinde, fazla dirençle karşılaşmadan teslim alınmış kurumlarının başında gelmektedir.

Bu cümleye döneceğim!

1980’ler, Türkiye’nin geleceğine ve kaderine neoliberal müdahalenin köşe taşı oluşturmıştır. Günümüz ise, kalıcılaşmanın ve giderek derinleşmenin...

Sosyalist bloğun çökmesi, Türkiye’ye müdahalenin dozunu şiddetlendirmiş ve emperyalizme tam tekmil kazanımın önündeki tüm engellerin birer birer kaldırılmasının kapısını açmıştır. Tek merkezli ve tek bloklu bir sermaye küreselleşmesinin sınır tanımaz tahakkümü, bu memleketi “Büyük Ortadoğu Projesi”nde ABD’nin taşeronu olarak İsrail’le eşbaşkan konumuna getirmiştir. Irak’ın işgal ve istilalarından, Afganistan, Lübnan ve Balkanlar’daki Nato’cu müdahalelere, Türkiye’nin ABD-AB ittifakındaki “terör”e karşı müttefikliğini daha da pekiştirmiştir. Piyasa ekonomisinin gereklilikleri bağlamında yeniden inşaa edilen ve eğitilen Türkiye manzarası, siyasetçisinden, medyasına, üniversitedeki öğretim elemanından, Sorosgil sivil toplum örgütlenmesine, “Turuncu Devrim” sürecine uygun kadroların devlet mekanizmasını ele geçirdiğinin örneklerini sergilemektedir.

Üniversitelerle, “siyaset-iktidar” ilişkileri, tarihin her çağında yönetenlerce önemsenmiş ve bir meşruiyet algısı olarak kavranmıştır. Bu bakımdan “siyaset ve iktidar”ın, üniversite ile anlaşması, giderek üniversiteye yaslanması ve hatta üniversiteyi ele geçirmesi, hem bir meşruiyet perçini ve hem de siyaseten önemli bir gerekircilik olarak görülmüştür. Sonuçta, bilimin çizgisinin, metaforik olarak dini kurumların fetvacılığı düzeyine değiştirilmesi ve bu biçimde kullanılabilir hale getirilmesi, “siyaset-iktidar”a egemenliğini sağlama alma olanaklarının hep önünü açmıştır.

1980’le Türkiye’de yürürlüğe sokulan neoliberal değişim ve dönüşüm, eğitim ve öğretim alanında iki önemli odağa vuruş yapmıştır. İlki, ilk ve orta eğitimde dini tedrisata verilen yeni şekil ve “imam-hatip”leşmenin önünü acıca furyadır. İkincisi ise, yüksek öğretimi serbest piyasa koşullarına uygun “Anglo-Sakson’cu üniversite paradigması” çerçevesinde yeniden örgütleyen 2547 sayılı kanundur. Her ikisine de ortak maya ise, “Türk-İslam” ideolojisinin yükseltilmesidir.

Yüksek öğretim kurumları ve öğretim elemanları bu süreçten önemle etkilenmiş ve giderek metamorfik dönüşümlere uğramışlardır. Bilim yapıma algısı, doğrunun ve gerçeğin yöntemli bir biçimde araştırılarak bilimsel bilgiye dönüştürülmesinden, bilimin sermayenin talep ve çıkarlarına uygun üretilmesine evrilen sürece dönüşmüştür. 80 öncesinden beri, üniversitede yaşayanlar da bunu yakından izleme olanağına sahip olmuştur. 2002’den bu yana yaşanan AKP’izasyon süreci ise, tamamen teslim alınışın tarihi gibi görünmektedir.

Geçmişten bu yana merkezi YÖK örgütlenmesinin işleyişi, Türkiye’de sürdürülen “Turuncu devrim” uğraklarındaki en önemli alanlardan ve yapılarından birisidir. YÖK’cü

merkezi işleyiş süreci, yönetim ve kararlar düzleminde bir bütünlük içermektedir. Üniversite üst yönetimlerinin belirlenmesinde, 2547 sayılı yasa, rektörlük ve dekanlık gibi kurumsal temsilîyetlerde farklı mekanizmaları tarif etmekle beraber, işlevsel olarak tepeye bağıllığı öngörmektedir. Rektörlük ataması, görünürde bir seçim mekanizmasına dayalı iken, dekan, enstitü ve yüksek okul müdürlükleri doğrudan rektörün işareti ve YÖK'ün atamasına bağılıdır.

Rektörlük atamasındaki görünürde seçim işi nedir? Daha önceleri de yazdım; bir üniversitedeki rektörlük seçim sonuçları, önce YÖK de değerlendirilip, sıraya sokulmaktadır. Seçime katılan adaylar arasından üç kişiden oluşan liste ise, Cumhurbaşkanı onayına gönderilmektedir. YÖK, bu listeyi hazırlarken seçim sonuçlarına itibar etmeyebilmekte ve seçimden birinci çıkmış bir adayı, "Çankaya Listesi"nden silebilmektedir. Buna ilişkin hazin örnekler çoktur.

Teslim alınma demiştim ya; işte sandık başına zahmet edip giden, öğretim üyesinin bundan sonra ki sürece, bugüne değin gıkını doğru dürüst çıkarmanı görülmemiştir. Yani kendi oyunun peşini kovalayanı, bu ne menem iştir diyeni henüz duyulmamıştır. Eh böyle üniversiteye, böyle gökkuşağı renklilik ve güdücü yönetici bulunması da ancak yaraşır.

AKP'tizasyon sürecinde "Cumhur" makamına hiç zorluk çıkarılmamıştır. Ehlen ve sehlen münasip bulunanlar, yani bir listeye derdes suretiyle giren "en uygun başhocalar", işte böyle atanmıştır. Dekanlıktan başlayan okul müdürlükleri atamaları, bu açıdan fevkalade daha demokratiktir. Kimsenin görüşü sorulmadığından, işaret edilenin YÖK'ce atanması daha münasıptır.

Bu yazının okuyucusu ve alıcısı olur mu bilinmez! Nedeni de bunca teslim alınmış bir kurumun üzerinde bu denli ölü toprağı varken, kürek atıp temizlemeye çalışanlarının işi paylaşım açısından dahi zordur.

Zordur ama bir âmâsı vardır bu işin...

Öyle ya, muhtelif unvanları, bir bilen, hatta çok bilen olarak hem omuzlayacaksın ve hem de diploma ve katılım belgelerinin koleksiyonerliğinden mülhem, kendine "aydın" havası yakıştırıp, dibini dahi ısıtmadan ortalıkta dolaşmanın dayanılmaz hafifliğini yaşayacaksın. Burası lafın tükendiği noktadır. Akademinin aydınlarının, çoğunluğu "kısa kes aydın havası olsun" havasında ki akademisyenleri mücadeleye çağrısı, bu bağlamda, acaba ne yanıt bulur? Yani işte, işin burası zordur. Zorun hem kel, hem de fodul olan diğer tarafı ise, bu tür çağrılarla, üniversitenin piyasacılık raconu arasında herhangi bir kan uyuşumu yoktur.

Bilmenin ve bunu bilim denilen yöntemli metodolojiye uygun üretmenin sonu, dibi yoktur. Bilimin ve akademisyenliğin nelere sakız edildiğinin farkına varılmıyor ve buna karşı uğraş verilmiyor ise, yapılan işin neye sermaye ve neye meze edildiğinin bir anlamı da kalmamaktadır. Kuşkusuz, bu rant kapıları başkalarına pekala anlamlı da gelebilmektedir.

Şu "turuncu devrim" işine, işte buradan ve yeniden bakılsa şimdi yeridir. Renkler spektrumunda, turuncunun kökenini kırmızı oluşturmaktadır. Kırmızı parlak ve yakıncı tonda tayf verirse, kızıl'ı çalar. Sarısı bollaştıkça da mülayimleşir ve turuncuya döner. Yani renkler spektrumunda da karışımaktan oluşan çeşitli dönemlikler vardır. İşte, yenedünya düzenin devrimi de böylesi dönem bir renkle anılır olagelmıştır.

1980'ler, işte bu tür bir devrimin başlangıcı olarak Türkiye'nin tarihine köşe taşı olarak oturmuştur. O güne değin, emperyalizmin tasallutuna hazırlanan bu ülke, 1980 sonrası

yürürlüğe sokulan değişim, dönüşüm furyası ile artık ehlileştirilmeye ve tam tekmil teslimiyete yazdırılmıştır. O nedenle de başta akademi, olup bitenin ayırdına ve rengine bir türlü ve doğru dürüst varamamıştır. Bu süreçte üniversiteler, “turuncu devrim”in ocağına çok su taşımıştır. Öyle ya, piyasa ekonomisine kazandırılacak bir “serbest girişimcilik” ruhu, öncelikle en çok bilimden beslenmiş; bu kelam, “bilim Söylemi”nin önüne, ardına yedeklenmiştir. Eh bilimin şavkının vurduğu bu yoldan da cem-i cümle ahali yürümek konusunda tereddüt göstermeden, üniversitede piyasacılık olupbittisine kolaylıkla alışagelmıştır.

Yukarıda değindim; üniversitelerde muhtelif diplomalı ve unvanlı işbirirler kuşkusuz bulunmaktadır. Bu kurumlarda, söz meclisten dışarı, bu türden akademisyen taifesine değil, gerçekten aydın akademisyene gereksinme vardır.

Bilimin en önemli yol göstericiliği, insanlığın gelişimi önündeki bilinmezleri tek tek temizleyerek, toplumsal değer yaratımının önünü açmaktır. Bu yol göstericilik, akademisyen aydına, çağına ve insanlığa duyarlı bir tavırla yaklaşılması sorumluluğunu ve bunun yaratımı için de eylemlilik içinde olması zorunluluğunu gündem etmektedir. Ancak böyle akademisyenlerin bulunduğu bir akademi, siyaset-iktidar zorbalıklarına, tutuculuk ve gericiliklere ve dahi turuncu devrimlere teslim alınamaz.

Geç kaldığımız ve artık geçmiştir denilen bir zaman aralığında değiliz. Hiç bir şey yapmamak asıl geç kalmaktır.

Durup, dururken gelip, bizi kurtaracak bir “Godot” da esasen hiç bulunmamaktadır!

TEKEL'İN ÖZELLEŞTİRİLMESİ SÜRECİ VE EKONOMİK SONUÇLARI

Yrd. Doç. Dr. Sevim AKDEMİR

*Abant İzzet Baysal Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi İktisat Bölümü
Öğretim Üyesi*

Özelleştirme akımı kendi başına ortaya çıkan bir olgu değildir. Gelişmiş ülke ekonomilerinde 1970'li yıllarda başlayan ve derinleşen stagflasyon sürecinde, kâr oranlarında, büyüme hızında düşüşle beraber işsizlik ve enflasyon oranlarında artışlar yaşanmıştır. Bu krizle birlikte Keynesyen iktisat politikaları, kamu müdahaleciliği ve kamu girişimciliği sorgulanmaya başlanmıştır. Krizden çıkmak için ise Yeni Liberal Yaklaşımın iktisat teorileri ve politikaları uygulanmaya başlamıştır. Anılan iktisadi yaklaşımla, kriz piyasa mekanizmasının sağlıklı işlemlerini engelleyen unsurlara bağlanarak, serbest piyasa mekanizmasına tekrar işlerlik kazanması için devletin ekonomideki yerinin ve rolünün daraltılması gerekliliği savunulmaya başlanmıştır. Bu iktisadi yaklaşımlar temelinde gelişmiş ekonomilerin küreselleşme hedefleri daha da güçlenerek gündeme gelmiştir. Ancak bu söylemde gelişmiş ekonomilerin krizden çıkış ve sermayenin yeniden yapılanma istemleri yer almamış, bu amaçlardan soyutlanarak gündeme getirilmiştir. Özelleştirme uygulamaları 1970'li yıllarda Şili'de başlamış, daha sonra birçok gelişmiş, gelişmekte olan ülkede 1970'lerin sonlarından itibaren özelleştirme söylem ve uygulama düzeyinde kapsamı daha da genişleyerek yaygınlaşmıştır. Özelleştirme dar anlamda tanımı ile devletin iktisadi etkinliklerini gerçekleştiren Kamu İktisadi Teşebbüsleri (KİT)'nin mülkiyetinin özel sermayeye satılmasıdır. Geniş anlamda ise özelleştirme, KİT'lerin yönetim ve mülkiyetinin özel kesime devredilmesi, kamu hizmetlerinin özel kesime ihale edilmesi, kamu hizmetlerinin fiyatlandırılması, kamu yetkisince belirli kurallara bağlanmış olan mal, hizmet üretim ve/veya dağıtımının kuralsızlaştırılması ya da kural koyma ve uygulama yetkisinin özerk düzenleyici kuruluşlara devrinden oluşan dört temel alanı kapsamaktadır.

Türkiye'de 24 Ocak Kararlarıyla 1980 yılında Yeni liberal Yaklaşımın iktisat politikaları uygulanmaya başlamış ve özelleştirme söylemleriyle piyasa ekonomisinin ekonomide etkinliği artıracağı, dolayısıyla KİT'lerin özelleştirilmesi gerektiği vurgulanmaya başlanmıştır. Özelleştirme Ana Planı hazırlanıp 1986 yılında hükümete sunulduktan sonra DPT, 1987 yılı Programında özelleştirmenin başlıca amaçlarını, piyasa güçleriyle ekonomiyi harekete geçirmek, üretkenlik ve verimliliği artırmak, mal ve hizmetlerin nitelik, nicelik ve çeşitliliğini arttırmak, mülkiyetin tabana yayılması sağlamak ve sermaye piyasasının gelişimini teşvik etmek, KİT'lerin bütçe üzerindeki yükünü azaltmak olarak belirlemiştir. Bu amaçlardan da anlaşılacağı üzere; Türkiye'de KİT'lerin özelleştirilmesinde ekonomik ve mali amaçlar, sosyal, toplumsal amaçlardan daha öncelikli sırada yer almıştır. Türkiye'de özelleştirmeyle ilgili ilk kapsamlı düzenleme 1986 yılında 3291 sayılı Kanun ile yapılarak özelleştirmede; doğrudan satış, pay senedi satışı, kiralama, işletme hakkı devri, devir ve tasfiye olmak üzere beş adet özelleştirme yöntemi belirlenmiş ve özelleştirmenin kapsamı genişletilmiştir. Böylece ülkemizde özelleştirme uygulamalarına başlanmış ve bu uygulamalarla TEKEL'de özelleştirilmiştir. Bu çalışmada öncelikle TEKEL'in tarihesine ve TEKEL'in özelleştirilmesi için yapılan düzenlemelere değinmek yararlı olacaktır.

Türkiye'de TEKEL'in temelleri Osmanlı İmparatorluğu döneminde atılmıştır. 1862 yılında Osmanlı İmparatorluğu ile Fransa ve İngiltere arasında imzalanan ticaret anlaşmasıyla tütün ithalatı yasaklanmış ve tütün piyasasında inhisar (tekel) oluşturulmuştur. Ancak inhisar gelirleri 1879'da yabancı bankerlere, 1883 yılında ise Duyûn-ı Umûm iye'ye bırakılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasından sonra 1932 yılında Tütün, Alkollü İçkiler, Tuz, Barut ve Patlayıcı Maddelerle ilgili inhisar hakkı İnhisar Genel Müdürlüğüne verilmiştir. 1941 yılında bu genel müdürlüğün adı Tekel Genel Müdürlüğü olmuştur.

1969 yılında tütünü işlemek, işlenmiş ürünleri satmak ve tütün ithalatı yapmanın devlet tekelinde olduğuna dair 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu çıkarılmıştır. 1983 yılına kadar katma bütçeli, döner sermayeli bir devlet müessesesi olarak etkinlikte bulunan Tekel Genel Müdürlüğü Kamu İktisadi Kuruluşu olmuştur. 24 Ocak 1980 Kararları ile uygulanmaya başlanan yeni liberal iktisat politikalarıyla başlayan birçok politika değişikliği Türkiye'nin tütün politikasında da uygulanmaya başlamıştır. 1986 yılının Mayıs ayında çıkarılan 3291 sayılı Kanun'un 17. maddesiyle 1177 sayılı Tütün ve Tütün Tekeli Kanunu'nun tütünde devlet tekeli düzenleyen 38 maddesi kaldırılmış ve böylece tütün piyasasında devlet tekeli sonlandırılmış ve tütün piyasasına yabancı şirketlerin girmesinin önü açılmıştır. Aynı yıl Ağustos ayında ise Bakanlar Kurulu Kararı ile Tekel'in yerli ve yabancı şahıslarla ortaklık kurması serbestleşmiştir. Mayıs 1991 tarihinde ise yerli ve yabancı şahısların tütün ürünleri üretimi serbest bırakılmıştır. Şubat 2001 tarihinde Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı ile TEKEL mülkiyet devri dışında yöntemlerle özelleştirme kapsamına alınmıştır. Ancak yapılan bu düzenlemelerle TEKEL'in özelleştirilmesinin yolunun açılmasının Türkiye'nin tarım politikasından ve devletin tarımsal üretimden çekilmesinden kaynaklandığını söylemek yanlış olur. Bu politika değişikliğinde IMF, Dünya Bankası ve uluslararası tütün şirketlerinin rolleri büyüktür. IMF'den ve Dünya Bankası'ndan alınan kredilerin koşulları doğrultusunda TEKEL'in özelleştirilmesi için gerekli altyapıların yapılması gerekmektedir.¹ Haziran 2001 tarihinde 4685 sayılı Tütün Yasa Tasarısı Bakanlar Kurulu'nca TBMM'ye sunulmuş ve tasarının amacının ise; Tütün, Tütün Mamulleri, Tuz ve Alkol İşletmeleri Genel Müdürlüğü'nün yeniden yapılandırılması ve 4046 sayılı Özelleştirme Kanunu doğrultusunda özelleştirilmesiyle verimliliğin artırılması, serbest rekabetin tesisi ve sermayenin tabana yayılması olduğu belirtilmiştir. 4685 sayılı bu yasa tasarısıyla Tekel'in Kamu İktisadi Kuruluşu statüsünden çıkarılıp, İktisadi Devlet Teşekkülü haline dönüşmesi sağlanmış, Temmuz 2001 tarihinde Cumhurbaşkanı tarafından veto edilen 4685 sayılı Kanun hiçbir değişiklik yapılmadan Ocak 2002'de TBMM tarafından aynen kabul edilmiştir. Böylece 4685 sayılı Kanunla Tekel'in mülkiyet devri yöntemiyle özelleştirilmesinin yolu açılmıştır ve tütünde destekleme alımı uygulamasına son verilmiştir. Şubat 2002 tarihinde Özelleştirme Yüksek Kurulu Kararı ile Tekel'in özelleştirme yöntemlerinden biri olarak mülkiyetin devri yöntemi de ilave edilmiştir.

¹ 1998 yılında IMF heyetinin ziyaretinin sonuç bildirgesinde tütün alımına katı kotalar uygulanması gerektiği yer almıştır. 10.3.2000 tarihinde Dünya Bankası'na verilen Türkiye Kalkınma Politikası Mektubunda, Hükümetin TEKEL'in özelleştirilmesini sağlamak amacıyla 2000 yılında yürürlüğe girecek kanunu hazırladığı ve 2001 yılında TEKEL'in tesislerinin özelleştirmeye başlanacağı belirtilmiştir. 2000 yılında ve izleyen yıllarda IMF'ye verilen Niyet Mektuplarında ise tütünde destekleme alımlarının kaldırılacağı, TEKEL'in özelleştirilmesi için gerekli yasaların çıkartılacağı ve bu uygulamaların Dünya Bankası'nca sağlanan kredilerle desteklenen tarım reformu programı ile eşgüdümlü olarak yapılacağı yer almaktadır. Ayrıntılı bilgi olarak, 10.3.2000 tarihli Türkiye Ekonomik Kalkınma Politikası Mektubu, 22.6.2000, 18.12.2000, 30.1.2001, 3.5.2001, 26.6.2001, 30.7.2001, 18.1.2002, 3.4.2002, 3.7.2002 ve 5.4.2003 tarihli Niyet Mektuplarına bakınız.

TEKEL, ulusal sigara ve içki sanayinin en önemli kuruluşu olup, tütünden üzüme, şerbetçi otundan, arpa ve yaş meyve ürünlerine kadar çok sayı ve miktarda tarımsal ürünü işleyerek sonul (nihai) mal haline getiren bir kurumdu. İstanbul Sanayi Odası tarafından hazırlanan 500 büyük sanayi kuruluşu listesinde TEKEL 2002 yılında dönem kârında ve üretimde, satışta dördüncü sırada, istihdamda birinci, brüt katma değerde üçüncü, satış hâsılatında ise onuncu sırada yer almaktaydı. 2002 yılı sonu istatistiklerine göre TEKEL'in sigara pazarındaki payı %61, rakıda %100, diğer alkollü içkilerde %95, şarapta %20, birada %1, tuz pazarında ise tekel durumdaydı. Ayrıca Türkiye dünyanın beş büyük tütün üretici ülkesinden biriydi. Türkiye'de 2001'den itibaren tütün üretimi düşmüş ve 2002'de yürürlüğe giren 4685 sayılı Kanunla tütünde destekleme alımının kaldırılması ve sözleşmeli üretim sistemine geçilmesiyle tütün üretimi daha da düşmüştür. 1990'lı yıllarda ülkemizde 300 bin ton tütün üretilirken 2004'de üretim 150 bin tona düşmüştür. Tütün tarımı kıraç, meyilli arazilerde bile kolayca ve aile işletmeciliği biçiminde yapılabilirdi. Tütün tarımının kırsal kalkınmayı sağlamakta önemli bir işlevi vardı. Tütünde uygulanan destekleme alımlarının kaldırılması, üretime kota konulması tütün üreticilerini zor duruma düşürmüştür. Alternatif tarım modeli sunulmayan çiftçiler köyden kente göç etmek zorunda kalmışlardır.

2001 yılında özelleştirme kapsamına alınan TEKEL'in alkollü içkiler bölümü Haziran 2003 tarihinde anonim şirkete dönüştürülmüş ve Alkollü İçkiler Sanayi ve Ticaret A.Ş. Aralık 2003 tarihinde Nurol, Limak, Özalın, Tütsab Ortak Girişim Grubunun kuracağı A.Ş.'ye 292 milyon dolar bedelle satılmıştır. Grubun kurduğu MEY A.Ş.'ye Şubat 2004 tarihinde TEKEL'in içki bölümünün 17 fabrikası devredilmiştir. 2006 yılında ise MEY A.Ş. şirketinin %90 hissesini 810 milyon dolar bedelle Teksas Pasifik Şirketine satmış, 2009 yılında ise devredilen bu fabrikaların sadece 9 tanesi etkinliğine devam etmektedir. TEKEL'in alkollü içkiler bölümünde özelleştirme öncesinde 3.631 işçi istihdam edilirken, MEY A.Ş.'ye devriyle istihdam 1.700 kişiye, 2009 yılında istihdam edilen işçi sayısı 323 kişiye düşmüştür. TEKEL'in sigara üretim birimi ise Şubat 2008 tarihinde yapılan ihaleyle British Amerikan Tobacco'ya 1.7 milyar dolar bedelle satılmıştır. Bu ihale sonrasında TEKEL; 52 Yaprak Tütün İşleme, 2 Tuz ve 1 Ambalaj Fabrikası olan bir işletme olmuştur. TEKEL'in ticaret unvanı 2008 yılında tta A.Ş. olarak değiştirilmiş ve 26 Yaprak Tütün İşleme Müdürlüğü ile 5 Tütün İşleme Atölyesi kapatılmıştır. Sigara Pazarlama A.Ş. ve 82 Pazarlama Dağıtım Başmüdürlüğünün 42 tanesi kapatılmıştır. Kalan Yaprak Tütün İşleme Müdürlüklerinin de izleyen dönemde kapatılmasına karar verilmiştir. TEKEL'de 2001 yılında 30.124 işçi çalışırken alkollü içkiler ve sigara bölümünün özelleşmesiyle TEKEL'de çalışan işçi sayısı 12.000'e düşmüştür. Yaprak Tütün İşleme Müdürlüklerinin kapatılması ve kalanlarında kapatılmasına karar verilmesiyle bu işçiler atıl duruma düşmüşlerdir. Özelleştirme İdaresi Başkanlığı 2010 yılında 12 000 işçisinin aylık ücret ödemelerinin yaklaşık 30 milyon TL. olması nedeniyle 12 bin işçinin 657 Sayılı Kanunun 4/C maddesi kapsamında geçici işçi olmasına karar verildiğini bildirmektedir. Bu kapsama alınan işçilerin kamuda tekrar istihdam edilme olanağının olduğu iddia edilmektedir. TEKEL işçilerinin bağlı bulunduğu Türk-İş'e bağlı Tek Gıda İş Sendikası öncülüğünce 4/C kapsamına alınacak işçiler, 4/C kapsamına alınmamak ve kazanılmış haklarını korumak için mücadelelerini Ankara'da sürdürmektedir. Sonuç olarak TEKEL'in özelleştirilmesiyle milyonlarca üzüm, şerbetçi otu, arpa, yaş meyve ve tütün üreticisi çiftçi mağdur edilmiş, tarımsal üretim düşmüş ve 30 bin TEKEL çalışanının çoğunluğu işsiz kalmıştır. Ülkemizin alkollü içki ve sigara sanayi uluslararası tekelin eline geçmiştir. Bu süreçten de kazançlı çıkan uluslararası sermaye olmuştur.

GAZİ ÜNİVERSİTESİNDE MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİM FAKÜLTELERİNİN DÖNÜŞTÜRÜLMESİNDE YAPILAN HATALAR

Prof. Dr. Tülin OYGÜR
Gazi Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Öğretim Üyesi

Yükseköğretim Kurulu (YÖK) ve Bakanlar Kurulu' nun 2009 yılında devreye soktuğu idari kararlarla, Türkiye'de mesleki ve teknik eğitim alanında öğretmen yetiştirme politikaları resmen değiştirilmiş olmaktadır. En son 2009 yılında öğrenci alan ve varlıklarını, mevcut öğrenciler mezun olana kadar sürdüreceği olan mesleki ve teknik eğitim fakülteleri artık tarihe karışacaktır. Mesleki ortaöğretim kurumlarına öğretmen yetiştirme yöntemleri, başka bir biçime sokulmak durumundadır ve YÖK' nun bu konuyu araştırdığına dair duyular vardır.

Gazi Üniversitesi, mesleki ve teknik eğitim alanında öğretmen yetiştiren en eski kurumdur. Türkiye Cumhuriyeti' nin kurucusu Mustafa Kemal Atatürk' ün yokluk, cehalet ve sefalet içindeki Anadolu halkını ayağa kaldırmak ve çağdaş bir ülke imar edebilmek için gösterdiği hedeflerden en önde geleni öğretmen yetiştirmek olmuştur. Mesleki ve teknik alanda koca bir hiç durumundaki genç Cumhuriyet' te bu amaçla, sağlığında kurdurduğu okullardan birisi Ankara'daki Erkek Teknik Yüksek Öğretmen Okuludur. Bunu Kız Sanat Yüksek Öğretmen Okulu izlemiştir. Bu öncü okullar yıllar boyu nitelikli teknik öğretmenler yetiştirmiştir. Nihayet 1982 yılında Gazi Üniversitesi kurulurken Erkek Teknik ve Kız Sanat Yüksek Öğretmen Okulları, Teknik Eğitim Fakültesi ve Mesleki Eğitim Fakültesi adları ile 4 yıllık lisans eğitimi veren fakültele dönüşmüşlerdir. Gazi Üniversitesi' nde 1992 yılında, Endüstriyel Sanatlar Eğitim Fakültesi ve Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi de açılmış ve böylelikle mesleki ve teknik alanlar yelpazesi en zengin üniversite olma özelliğine kavuşmuştur.

Kalkınma çabası içindeki Ülkemizde sanayi, teknoloji ve hizmet alanlarında nitelikli ara eleman gereksinimi her zaman şiddetle var olduğu halde eğitim politikalarımız, özellikle bu elemanların yetiştirileceği mesleki ortaöğretim sisteminin temel gerekçelerine inemeyen eğitim algımız, zaman zaman doğru yönde gösterilen teşviklere rağmen, başarılı olmaktan uzak kalmıştır. Gençler ve aileler meslek liselerine "kerhen" ilgi göstermişler ve sonuçta bu liselerin sayıları ve kontenjanları düşürülmek zorunda kalmıştır. Bu noktada konu, meslek liselerine öğretmen yetiştiren üniversitelere gelip dayanmıştır. Milli Eğitim Bakanlığı yıllar içinde, meslek liselerine öğretmen atamalarını iyice azaltmış, üniversiteler ise çoğu atanamayacak olan, yüzlerce öğretmen mezun etmeyi sürdürmüştür. Mesleki ve teknik alan çeşitliliği yönünden yelpazesi en geniş olan ve toplamda en fazla öğretmen mezun eden Gazi Üniversitesi ise, bu konudaki en mağdur üniversite konumuna gelmiştir.

YÖK tarafından 2006 yılında resmen başlatılan Bologna Çalışmaları kapsamında Gazi Üniversitesi, *Akademik Değerlendirme ve Kalite Geliştirme (ADEK)* faaliyetlerine başlamış, bu çalışmalar çerçevesinde 4 mesleki ve teknik eğitim fakültesinin Avrupa Birliği (AB)' nde bire bir karşılıklarının olmadığı ve akredite olamayacakları anlaşılmıştır. Diğer yandan SWOT analizleri ve ADEK anketleri aracılığıyla Üniversite geneli, öğrencisi, öğretim elemanı, idari personeliyle, bu okulların durumunun çözülmesi gerektiği gerçeği ile kesin ifadelerle yüzleşmek durumunda kalmıştır. Üniversite yönetimi, kronikleşen bu konuyu çözüme kararı alarak önce ilgili 4 eğitim fakültesinin akademik kurullarında konunun tartışılmasını

sağlamıştır. Yönetim, akademik kurullardan çıkan önerileri değerlendirmiş ve konunun bu önerileri de dikkate alarak çözüme kavuşturulmasında yol gösterici olması amacıyla 4 Fakülteden, eğitim bilimleri alanında uzmanlığı olan veya eğitim konularında özel olarak çalışmış ve deneyimli olduğu bilinen öğretim üyeleri ile bir komisyon kurmuştur. Konuyu bağımsız, özgür, tarafsız bir bakışla ele alan ve AB ve Amerika Birleşik Devletlerindeki modelleri irdeleyerek değerlendiren komisyon, özverili uzun bir çalışmanın ardından raporunu yönetime sunmuştur. “GAZİ ÜNİVERSİTESİ MESLEKİ VE TEKNİK EĞİTİME ÖĞRETMEN YETİŞTİRME SİSTEMİNİN YENİDEN YAPILANDIRILMASI” başlıklı rapor, Haziran 2008’ de YÖK’ na da sunulmuştur.

Bu çalışma, şüphesiz ki Gazi Üniversitesi özelinde yapılmıştır; sorunlar ve çözüm önerileri, Gazi Üniversitesi’ ndeki yapılanmaya göre ortaya konmuştur. Ancak mesleki ve teknik eğitim konusunda öncü ve en büyük üniversite olması nedeniyle, bu konu kapsamında geliştirilen çözüm önerilerinin yükseköğretim sistemimizde genel yaklaşım olarak kendine yer bulması, anlaşılır bir durumdur. Ayrıca bu çalışmanın, söz konusu sorunları doğrudan yaşayarak, en ince ayrıntısına kadar görebilen ve daha da önemlisi, mesleki ve teknik eğitime yıllarını adanmış, ilgili Fakültelerin öğretim üyeleri tarafından gerçekleştirilmesi de değerlidir.

Raporda Gazi Üniversitesi için 3 temel saptama yapılmıştır:

I. Mesleki ve teknik eğitime öğretmen yetiştirme misyonunu kaybetmiş olan fakülteler kapatılmalıdır.

II. Bu fakültelerdeki mevcut değerler, birbirinin alanına girmeyen 3 fakülte olarak yeniden yapılandırmaya uygundur. Bunlar Teknoloji Fakültesi, Uygulamalı Bilimler Fakültesi ve Turizm İşletmeciliği Fakültesi’ dir.

III. Mesleki ve teknik eğitim alanında öğretmen yetiştirmek üzere Mesleki ve Teknik Eğitim Enstitüsü kurulmalıdır.

YÖK’ nun bu rapordan yararlanacağı umudu bir süre canlı tutulmuştur. Nitekim geçtiğimiz yıl 02/11/2009 tarih ve 2009/15546 sayılı kararname ile üniversitelerimizdeki teknik eğitim, mesleki eğitim, mesleki ve teknik eğitim, ticaret ve turizm eğitim ile endüstriyel sanatlar eğitim fakültelerinin kapatılmasına karar verilmiş ve aynı üniversitelerde, kapatılan fakültelerin yerine yeni fakültelerin kurulması kararları alınmıştır. Gazi Üniversitesi özelinde dönülecek olursa, kapatılan Mesleki Eğitim Fakültesi’ nin yerine Sanat ve Tasarım Fakültesi’ nin kurulması, ne yazık ki yoğun bir emeğin ürünü olarak ortaya çıkan raporun YÖK’ nda yol gösterici olarak itibar görmediğini ortaya koyan ilk bulgu olmuştur. Tüm tarihçesinde temel misyonu meslek öğretmeni yetiştirmek olan bir okulun hangi tarihi birikimine ve niteliklerine bakarak, Sanat ve Tasarım Fakültesi adı altında, bambaşka bir misyonu üstlenmiş olması gereken bir fakülteye dönüştürüldüğünü anlamak mümkün değildir. Yeni kurulan Fakülte, bilimsellik kaygısı taşımadan *saf sanat* üretmek üzere, mevcut birkaç sanatçı öğretim elemanı dışında, bilimsel eğitimcilik normlarında yıllarını vermiş öğretim elemanlarına nasıl sırtını yaslayacaktır? Yıllarca mesleki eğitim alanında nitelikli öğretmen yetiştirme onurunu gururla taşıyan değerli öğretim üye ve elemanları yeni dönüştürülen Fakültelerinde, -Prof. Dr. Tansel Türkdoğan’ ın ifade ettiği gibi- sanatın “seyirlik nesne üretilen bir şey olmadığını” öğrencilerine, hangi kimlikleriyle ve nasıl öğretmek hocalık yapacaklardır? Bir okulda, tabela değiştirilerek içeriğin değiştirilebileceği son alan, herhalde sanat olmalıdır. Mesleki Eğitim Fakültesinden dönüştürülen Sanat ve Tasarım Fakültesi, ne mezun ettiği öğrencisiyle ne de

bünyesindeki öğretim kadrosuyla, Türkiye’deki ve dünyadaki sanat evreninde itibarlı ve mutlu olamayacaktır. Raporda önerilen Uygulamalı Bilimler Fakültesi ise, modadan aksesuara, hazır giyim tasarımından seramik ve cam tasarımına kadar, uygulamalı mesleklerin, fakültenin mevcut birikimi üzerinde gerçekçi ve yenilikçi biçimde öğretilmesini hedef almaktadır. Olasılıkla (dışarıdan müdahaleleri akla bile getirmek, üzüntü vermektedir) bilmemekten veya özen göstermemekten kaynaklanan bu büyük yanlışlık, yolun başında iken ivedilikle düzeltilmelidir. Konu yeniden ele alınmadan, ilgili akademisyenlerle tartışılmadan, doğru, tarafsız mercilere danışılmadan tamamlanmış sayılmamalı ve kesinlikle öğrenci alımına başlanmamalıdır.

Dönüştürülen fakültelerle ilgili ikinci anlaşılabilir hata, Teknik Eğitim Fakültesi’nden dönüştürülen Teknoloji Fakültesi’nde, büyük bir rahatlıkla mühendislik bölümlerinin açılmasıdır. Üniversitede zaten var olan Mühendislik Fakültesi’nin dışında, birkaç farklı bölüm katarak, dublike bölümlerle ikinci bir fakülte kurmak, üstelik kapatılan Teknik Eğitim Fakültesinin akademik kadro özelliklerine ve fiziki niteliklerine göre şekillenmiş uygulamalı eğitim üstünlüğünü görmezden gelerek çöpe atmak, sadece ortadaki sorunu çözemediğini veya çözümden kaçtığını itiraf etmektir. Teknik Eğitim Fakülteleri kapatılan diğer 18 üniversitenin hangi çözüm yollarıyla bu dönüşümü gerçekleştireceği ayrı bir konudur. Fakat Gazi Üniversitesinin bugün için ortaya konan, yanlış olduğu kadar kolaycılık kokan, bu ucuz ve basit çözümden kendini kurtarması, elindeki üstünlüklere sahip çıkarak, gerekirse Türkiye’de tek model olarak özgün bir çözüm üretmesi şarttır. Yıllarca, Üniversite kamuoyuna şirin gözükme adına kurulmalarına onay verilen dublike bölümlerin yarattığı erozyon, Gazi Üniversitesi’nde kalite ve itibar kaybına mal olmuştur. Daha yapılanırken ortaya konan aynı anlayış, Üniversiteye kötülük etmektedir. Durum düzeltilene kadar Teknoloji Fakültesi’ne kesinlikle öğrenci alınmamalıdır.

Belki de sunulan yeniden yapılandırma raporunun en özgün önerisi, mesleki ve teknik eğitim alanında öğretmen yetiştirilmesine getirdiği yenilikçi bakıştır. Söz konusu eğitim fakültelerinin kapatılmasıyla birlikte bir süre sonra öğretmen açığının ortaya çıkması nasıl önlenecektir? Gereksinim kadar öğretmen yetiştirilmesi nasıl sağlanabilir? Ve nihayet, mesleki ve teknik alanda öğretmen olmanın temel ölçütleri nelerdir? Bu soruların yanıtları bir noktada buluşmuş ve yepyeni, özgün bir modelin önerilmesine yol açmıştır: Mesleki ve Teknik Eğitim Enstitüsü kurularak meslek öğretmenlerinin yüksek lisans düzeyinde yetiştirilmesi. Öneriye göre, bu enstitü 2 koldan lisansüstü eğitim verecektir. Biri, mesleki ortaöğretimde öğretmenlik yapmak isteyen lisans mezunlarını, uygulama ağırlıklı olarak öğretmenliğe hazırlayacak olan öğretmenlik yüksek lisans programıdır; diğeri ise enstitünün kendi akademik kadrosunu beslemek üzere, uygun alanlardan lisans mezunları için açacağı, eğitim programları, program geliştirme veya mesleki rehberlik gibi alanlarda yüksek lisans ve doktora programlarıdır. Görüldüğü gibi önerilen enstitünün işlevi, Gazi Üniversitesi dahil bazı üniversitelerde bulunan Eğitim Bilimleri Enstitülerinden farklı olacaktır. Çünkü hedef, mesleki ve teknik eğitim fakültelerinde, öğretmenlik için uzun süredir uygulana gelmiş olan tek tip pedagojik formasyon programının yerine, endüstri ilişkileri içinde yer bulan uygulamalı programlar getirmektir. İşte bu programları geliştirmek ve sürdürmek üzere, kendi öğretim elemanı kadrosunu da yetiştirecektir.

Önerilen modelin tek engeli 4 yıllık lisans eğitimini takiben öğretmenlik için 1,5 - 2 yıl daha eğitim almak şartıdır. Modelin üstün tarafları ise bu kusuru ihmal ettirecek değerde gözükmemektedir. Her şeyden önce öğretmenlik, “kızlar için ideal meslek” veya “diğerlerine göre iş bulması daha kolay olan meslek” grubundan çıkacak ve –yeniden- bir *paye* olacaktır.

Öğretmenler, başarılı mezunlar arasından seçilecektir. Bunun sonucunda öğretici kadronun iyi nitelikte olması sağlanacaktır. Eğitime alınacak adayların lisans durumları, yabancı dil düzeyleri veya sektör deneyimleri gibi koşullar, enstitü tarafından belirlenecektir. Öğretmenlik programının kontenjanı, Milli Eğitim Bakanlığı ile eşgüdüm sağlanarak, belirlenecektir. Öğretmenlik programını tamamlayan ğretmen adayı hemen atanabilecektir.

Gazi niversitesi tarafından 2 yıl önce YK' e sunulan bu önerinin ne şekilde yankı bulduğu bilinmemektedir. Őimdiye kadar alınan kararların ortaya koyduğu çizgiye bakılırsa, bu neri, YK için de, Gazi niversitesi için de fazla yaratıcı, fazla cesur, fazla ilericidir.